

EXPERTS

Jongeren als co-designer van kunsteducatie

Samenvatting

Dit onderzoek wil een bijdrage leveren aan het verbeteren van de kunsteducatie binnen instellingen voor beeldende kunst, door de doelgroep te betrekken bij het ontwikkelen en vormgeven van kunsteducatie.

De doelgroep in dit onderzoek bestaat uit leerlingen tussen de 15 en 18 jaar uit de 4^{de} klassen havo en vwo. De vorm van kunsteducatie in dit onderzoek betreft een klassikaal tentoonstellingsbezoek in het kader van het vak culturele en kunstzinnige vorming (CKV). Door leerlingen nauw te betrekken bij de vormgeving van de educatie rond een tentoonstelling wordt gehoopt een verbinding te leggen met de belevingswereld van de leerlingen. Door deze verbinding wordt de educatie en begeleiding van de tentoonstelling aansprekender en effectiever. Om te onderzoeken of dit werkelijk zo is, is de volgende vraagstelling geformuleerd:

Op welke wijze kunnen CKV-leerlingen een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het educatieve aanbod van een beeldende kunstinstelling, met als doel een tentoonstellingsbezoek voor leeftijdgenoten interessanter te maken en het leereffect en de animo te verhogen?

Het eerste gedeelte van de vraagstelling is onderzocht door gebruik te maken van de maatschappelijke stage die in 2011 wordt ingevoerd in het voortgezet onderwijs en waarmee veel scholen al experimenteren. Zeven leerlingen uit de 4^{de} klas havo en vwo hebben in het kader van hun stage samengewerkt met een kunsteducatief medewerker binnen een beeldende kunstinstelling in Hengelo. Met verschillende brainstormtechnieken, overleg, discussie, uitproberen en bijschaven is een vernieuwde vorm van klassikaal tentoonstellingsbezoek ontwikkeld. De leerlingen hebben als co-designers en als experts op het gebied van de belevingswereld van hun leeftijdgenoten, hun aandeel gehad in het proces.

Om te weten te komen of deze werkwijze een verbeterd resultaat heeft opgeleverd is een vergelijkend onderzoek gedaan tussen de bestaande vorm van klassikale tentoonstellingsbezoeken die binnen de instelling gehanteerd werd en de nieuw ontwikkelde vorm hiervan. Dit onderzoek is uitgevoerd met 4^{de} klassen havo en vwo. (n=147) De helft

van de leerlingen heeft de bestaande vorm van bezoek gedaan, de andere helft de nieuw ontwikkelde vorm. Door middel van een enquêteformulier en een kennistoets is onderstaande vraag onderzocht:

Wordt het plezier in en het leereffect van verplichte kunstbezoeken verhoogd doordat leden van de doelgroep inbreng hebben gehad in de inhoud en de vormgeving van de educatie rond deze bezoeken?

Uit de resultaten kan geconcludeerd worden dat het vernieuwde bezoek, over het geheel genomen, beter werd ontvangen dan het bestaande. De kunstbeleving van de leerlingen is op een meer positieve manier beïnvloed. Ook de kennis die is opgedaan door de leerlingen die het vernieuwde bezoek hebben gedaan, is groter gebleken.

De inbreng van de zeven leerlingen die voor hun leeftijdsgenoten het tentoonstellingsbezoek hebben mede ontwikkeld heeft dus een verbetering teweeg gebracht op verschillende aspecten van de kunsteducatie voor deze doelgroep.

Dit onderzoek is gedaan binnen een beeldende kunstinstelling, maar de co-design leerlingen hebben niet meegedacht over de inhoud van de tentoonstelling, dus de kunst zelf. Dit hebben ze wel gedaan over de vorm en inhoud van de kunsteducatie en dit zou kunnen betekenen dat deze manier van werken ook ingezet kan worden in instellingen die een andere kunstdiscipline of meerder kunstdisciplines vertegenwoordigen.

Fenneke ten Thij
ArtEZ, Master kunsteducatie
Juni 2010

Conclusie en aanbevelingen



Op welke wijze kunnen CKV-leerlingen een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het educatieve aanbod van een beeldende kunstinstelling, met als doel een tentoonstellingsbezoek voor leeftijdgenoten interessanter te maken en het leereffect en de animo te verhogen?

Naar aanleiding van de bovenstaande vraagstelling is door een aantal jongeren uit de doelgroep vierdeklassers havo en vwo een nieuw format voor een klassikaal begeleid tentoonstellingsbezoek in het kader van het vak CKV ontwikkeld en vormgegeven. De waardering van bezoekende leerlingen van dit nieuwe format is vergeleken met de reacties van leerlingen die dezelfde tentoonstelling bezochten aan de hand van een bestaand format voor deze zelfde tentoonstelling. De ervaring, waardering en kennisverwerving van de deelnemende leerlingen is voor beide situaties verzameld door middel van enquêteformulieren. In totaal 147 leerlingen uit de doelgroep hebben de vragenlijsten ingevuld, na te hebben deelgenomen aan het bestaande of het vernieuwde tentoonstellingsbezoek. Een maand na het bezoek is ook nog een kennistoets afgenomen.

Het bestaande tentoonstellingsbezoek is beoordeeld door 70 leerlingen, het nieuw ontwikkelde format door 77 leerlingen.

Uit onderzoeksresultaten blijkt dat het tentoonstellingsbezoek dat samen met jongeren uit de doelgroep is ontwikkeld en vormgegeven, op meerdere punten hoger wordt gewaardeerd door de doelgroep dan het bestaande format. Uit de resultaten van een kennistoets blijkt dat, ondanks het feit dat het leereffect minder gevoeld werd, dit wel degelijk aanwezig is geweest. Bij de leerlingen die het nieuw ontwikkelde bezoek hebben gedaan was na een maand iets meer van de opgedane kennis aanwezig dan bij de leerlingen die het bestaande bezoek hebben gedaan.

Uit het theoretisch onderzoek blijkt dat jongeren die meewerken aan de ontwikkeling en vormgeving van een vorm van kunsteducatie, als leden van hun peergroup, 'co-designers' genoemd kunnen worden. We spreken hier niet van peergroupeducatie. Uit dit onderzoek blijkt ook dat jongeren, ondanks hun jonge leeftijd, geschikt zijn om als co-designers op te treden, mits een op hun leeftijd toegespitste werkwijze wordt gehanteerd. Jongeren betrekken bij de ontwikkeling van kunsteducatie kan op verschillende manieren. De werkwijze die in dit onderzoek beschreven staat is een mogelijkheid. Het is wel belangrijk dat ieder die meewerkt en meedenkt in het ontwikkelproces het goede gereedschap aangereikt krijgt om zich te kunnen uiten en zijn of haar zienswijze te kunnen inbrengen. Het leren kennen van elkaar en goed overleg met elkaar voeren is, vanaf het begin tot het einde van het proces, van groot belang.

De leerlingen die als co-designers van een vernieuwd tentoonstellingsbezoek hebben opgetreden hebben dit gedaan in het kader van hun maatschappelijke stage. Zij zeggen hun stage als waardevol te hebben ervaren. Ze hebben de beeldende kunstinstelling en enkele facetten van de beeldende kunst goed leren kennen. Ze hebben als volwaardige partij deelgenomen aan het proces van het ontwikkelen en vormgeven van een klassikaal tentoonstellingsbezoek. Ook het appèl op hun kennis is als zeer positief ervaren.

Aanbevelingen

Dit onderzoek is gedaan met jongeren als doelgroep. Maar het werken met co-designers kan ook toegepast worden voor andere doelgroepen. De werkwijze wordt aangepast al naar gelang de co-designers uit de doelgroep.

De maatschappelijke stage wordt in het schooljaar 2011-2012 ingevoerd in alle scholen voor voortgezet onderwijs. Kunst- en cultuurinstellingen zouden hierop kunnen aansluiten door

het aanbieden van stageplaatsen. Leerlingen leren van binnenuit de instelling goed kennen, mits de inhoud van de stage zinvol is en een toegevoegde waarde heeft voor de instelling.

Dit onderzoek is gedaan binnen een beeldende kunstinstelling. Maar de co-design leerlingen hebben niet meegedacht over de inhoud van de tentoonstelling waarvoor ze het klassikale bezoek hebben ontwikkeld. De kunst die bekeken zou gaan worden, stond al vast. Wellicht kunnen de leerlingen in een volgend concept voor co-design gaan meewerken aan en meedenken over het samenstellen van een tentoonstelling. Ze zouden dan co-curator worden.

Omdat de co-design leerlingen zich, in het geval van dit onderzoek, hebben gebogen over de vorm en inhoud van de educatie bij een tentoonstellingbezoek, zou dit kunnen betekenen dat deze manier van werken ook ingezet kan worden in instellingen die een andere kunstdiscipline of meerdere kunstdisciplines vertegenwoordigen.

Verder onderzoek

Door een gebrek aan tijd is het vernieuwde tentoonstellingsbezoek ingezet bij bezoeken van leerlingen van één school. Het is van belang om te onderzoeken of een bredere inzet van dit vernieuwde bezoek dezelfde goede resultaten oplevert. Met andere woorden: werkt het nieuw vormgegeven bezoek ook zo goed wanneer met leerlingen van een andere school dit bezoek wordt gedaan?

In dit onderzoek is van de hypothese uitgegaan dat, door het leggen van een verbinding met de belevingswereld van de doelgroep en deze ook nadrukkelijk bij de productontwikkeling te betrekken, de kunsteducatie aansprekender en daardoor effectiever wordt. De onderzoeksresultaten bevestigen deze hypothese. Maar om werkelijk te kunnen stellen dat deze verbinding met de belevingswereld een positief effect heeft op de kwaliteit van de kunsteducatie is meer en grootschaliger onderzoek nodig.